

Ionisoivan säteilyn havainnointi ja näytteenotto UAS-järjestelmällä

MATINEn tutkimusseminaari 18.11.2015

Säteilyturvakeskus: Roy Pöllänen, Tero Karhunen

Oulun yliopisto: Juha Röning, Marko Kauppinen, Pekka Siirtola, Antti Tikanmäki, Eija Ferrera

Helsingin yliopisto: Jani Hakala, Tuukka Petäjä

Puolustusvoimien Tutkimuslaitos: Markku Kettunen

- 1. Tausta**
- 2. Aiemmin tehtyä**
- 3. Tehtävät & toteutus 2015**
- 4. Tuloksia 2015**
- 5. Vuosi 2016?**

- Satoja kaupallisia UAV/UAS-valmistajia
- Erikokoisia laitteistoja
- Erilaisia konsepteja – erilaiseen käyttöön

Destian www-sivut:

UAV-ILMAKUVAUKSET

Etusivu | Palvelut | Mittaus ja tutkimus | Mittauspalvelut | UAV-ilmakuvaukset

RAKENTAMINEN

RATA

KIVIAINES

KUNNOSSAPITO

SUUNNITTELU

MITTAUS JA TUTKIMUS

Mittauspalvelut

UAV-ilmakuvaukset

Geo- ja
ympäristötutkimukset

Laadunvalvonta- ja
laboratoriopalvelut

Liikennetutkimukset

Tiestötietopalvelut

Referenssit

Destian uusinta mittauspalvelua edustaa lentävällä kartoitusrobotilla tehtävä ilmakuvaus. Destian käytössä on UAV-lennokkikartoitukseen tarkoitettu Camflight8-kopteri.

Kartoitusrobotti on 8-moottorinen noin kahdeksan kiloa painava miehittämätön lentokone, jolla tehdään ympäristön nopeaa kartoitusta suurella tarkkuudella. Kartoitusrobotti seuraa tietokoneelle syötettyä lentosuunnitelmaa.

Kuvauslennolla otetuista kuvista koostetaan tietokoneella ortokuvamosaiikki, eli mittatarkka kooste ilmakuvista. Ilmakuvien avulla luodaan maastosta kolmiulotteinen stereomalli ja edelleen laskentahelmien avulla tuotetaan

Tekniikka / 01.10.2015:

Jokamiehen laserkeilain 3D-mallintaa maailman

Väitöstyössä kehitetty lentävä laserkeilain tienaa jo rahaa maastomittauksissa. Sama teknologia tekee tulevaisuudessa joka kännykästä 3D-skannerin.

Obama administration

41 men targeted but 1,147 people killed: US drone strikes - the facts on the ground

New analysis of data conducted by human rights group Reprieve shared with the Guardian, raises questions about accuracy of intelligence guiding 'precise' strikes

Low altitude unmanned aerial vehicle for characterising remediation effectiveness following the FDNPP accident

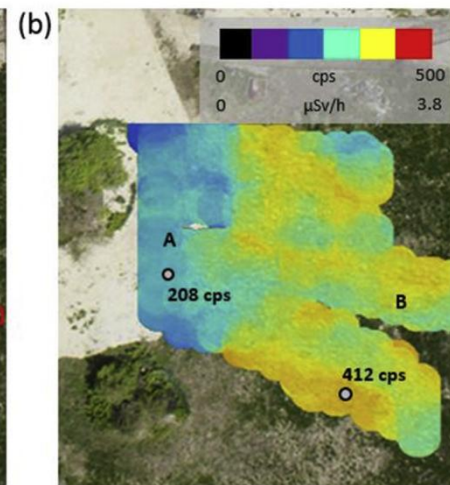
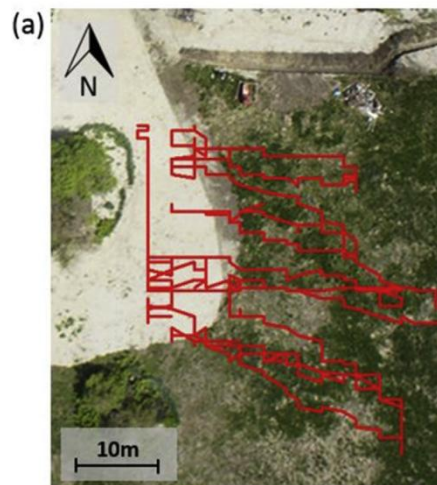
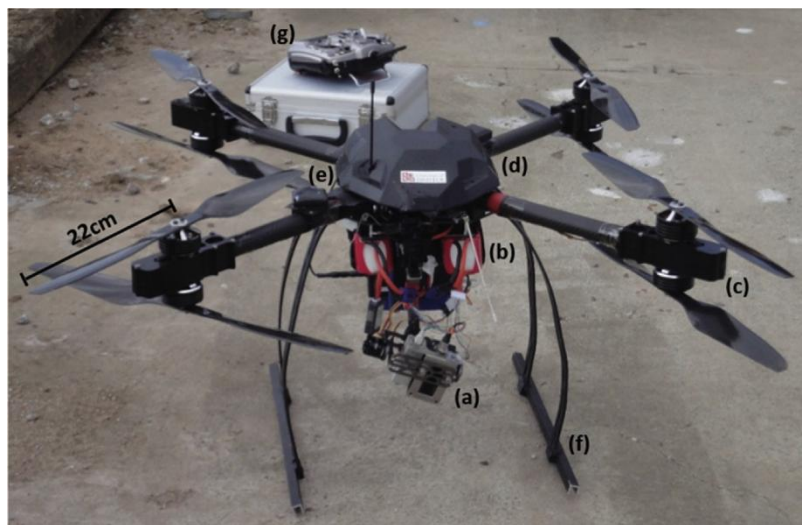

P.G. Martin ^{a,*}, O.D. Payton ^a, J.S. Fardoulis ^a, D.A. Richards ^b, Y. Yamashiki ^c, T.B. Scott ^a

^a Interface Analysis Centre, HH Wills Physics Laboratory, University of Bristol, Bristol, BS8 1TL, UK

^b Bristol Isotope Group, School of Geography, University Walk, Bristol, BS8 1SS, UK

^c Graduate School of Advanced Integrated Studies in Human Survivability, Kyoto University, Kyoto, 606-8501, Japan

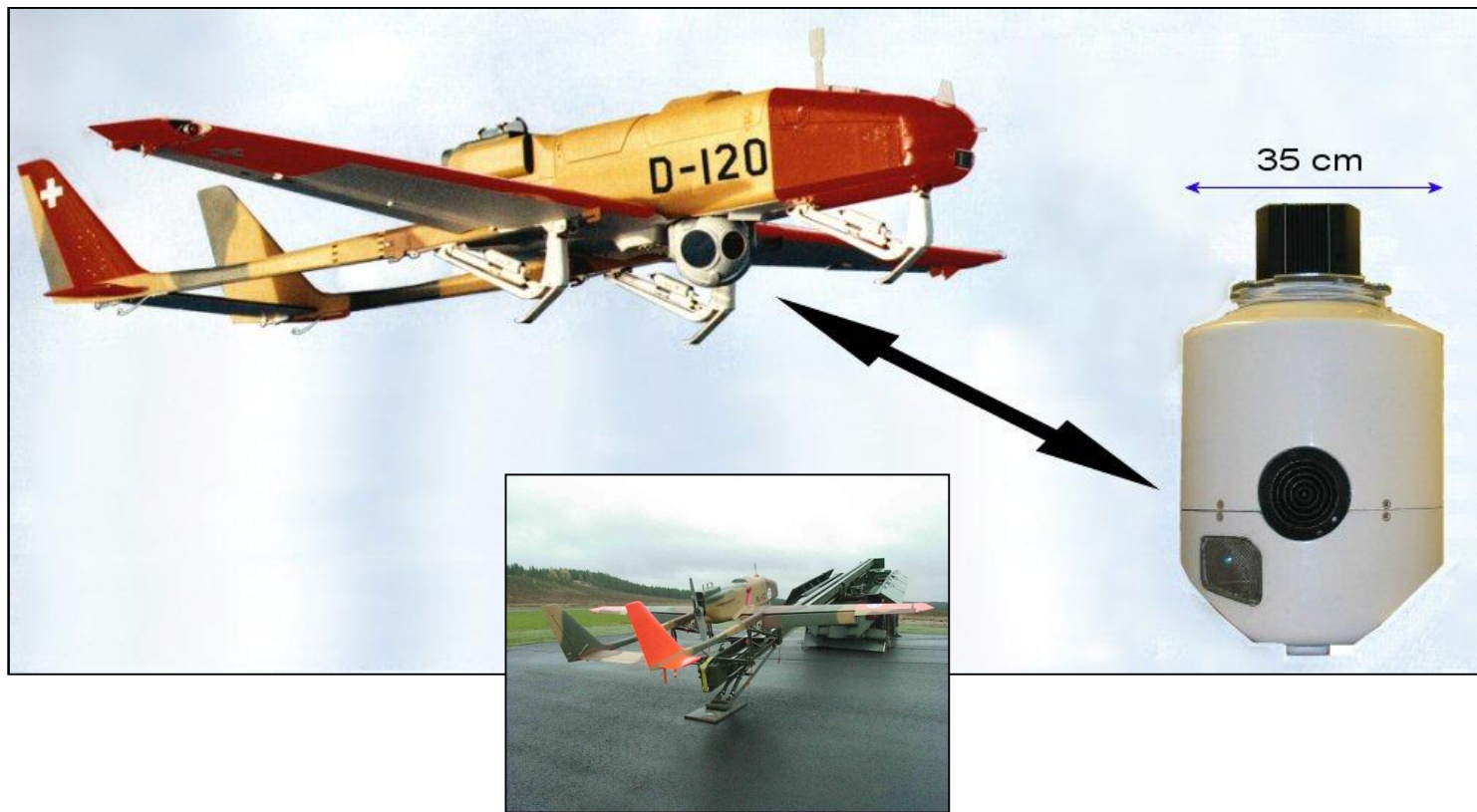
HS 24.10.2015:

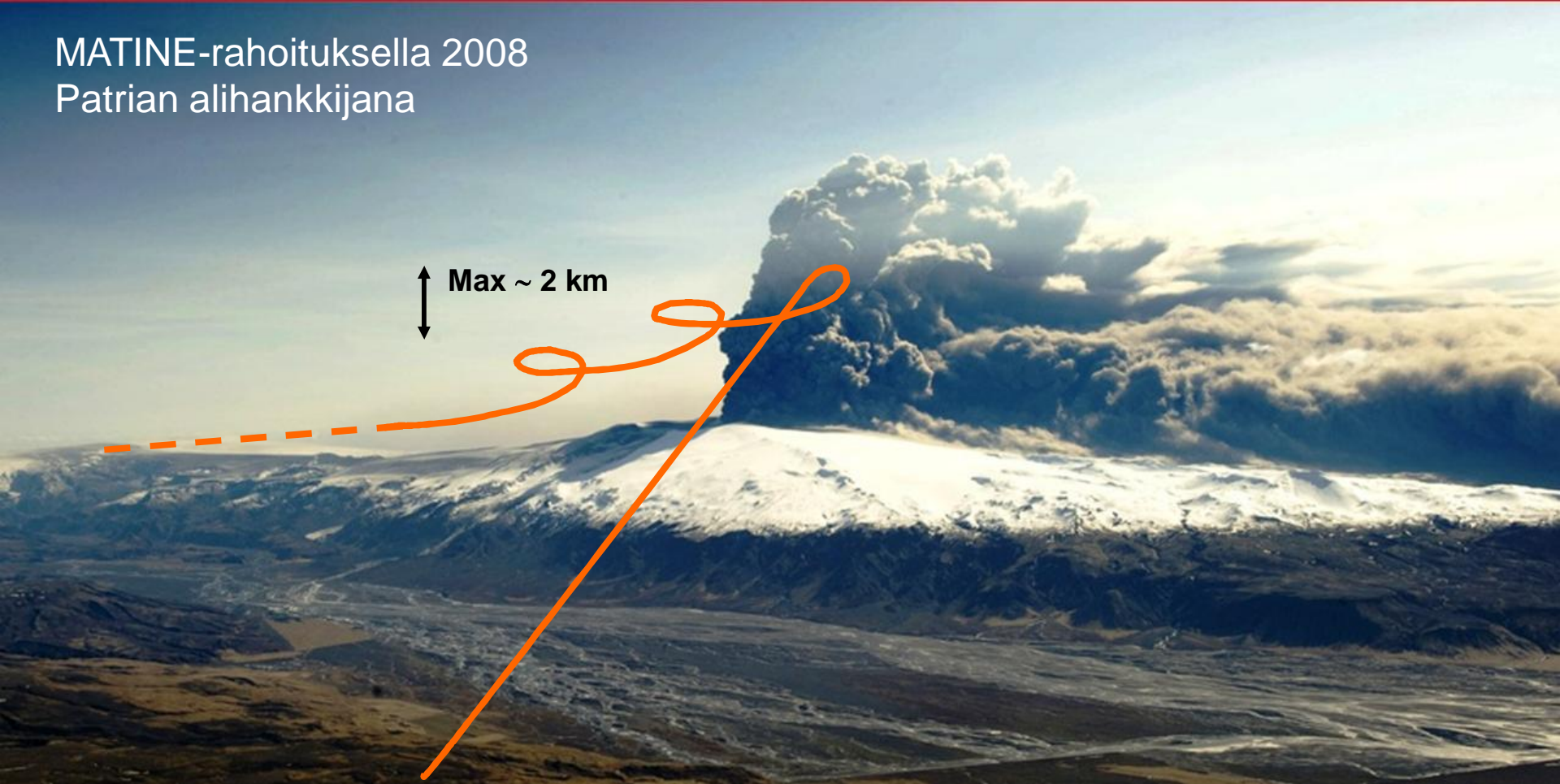

2. STUKissa aiemmin tutkittua

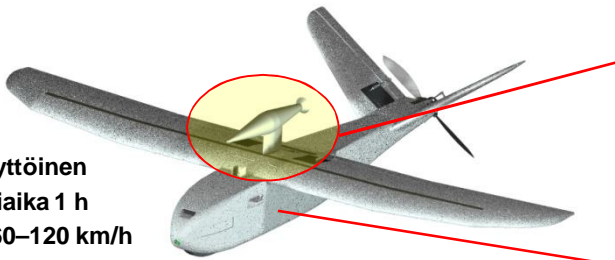
MATINE-rahoituksella 1999-2002 :

MATINE-rahoituksella 2008 Patrian alihankkijana

Sähkökäyttöinen
Operointiaika 1 h
Nopeus 60–120 km/h
Paino 3 kg
Hyötykuorma 0.5 kg

Tikka-näytteenotin Patria MiniUAV:ssä

STUK suunnitellut näytteenottoon
(radioaktiivisesta) pilvestä

Säteilyilmaisun rungossa

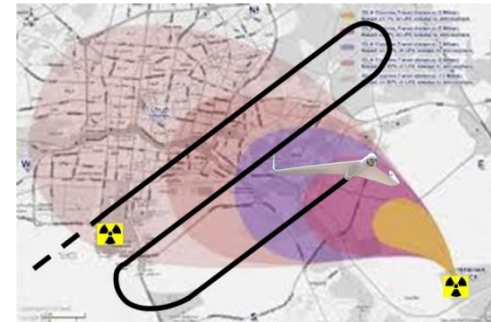
Miehittämättömät alukset & säteilytiedustelu

Ilmassa:

- Säteilevän pilven kartoitus (dimensiot, nuklidikoostumus)
- Laskeumakartoitus (paikka, nuklidikoostumus)
- Näytteenotto pilvestä

Maassa:

- Säteilylähteiden etsintä
- Laskeumakartoitus
- Radioaktiivisten kappaleiden havainnointi ja käsittely

Vedessä:

- Säteilymittaukset paikalla (nuklidikoostumus)
- Näytteenotto

Miehittämättömät alukset voivat mennä sinne minne ihmiset eivät turvallisuus-, kustannus- tai muista syistä voi mennä.

Eri tehtäviä varten erityyppisiin aluksiin voidaan asentaa erilaisia ilmaisimia ja näytteenottimia.

Hypoteettinen esimerkki säteilevän pilven kartoituksesta

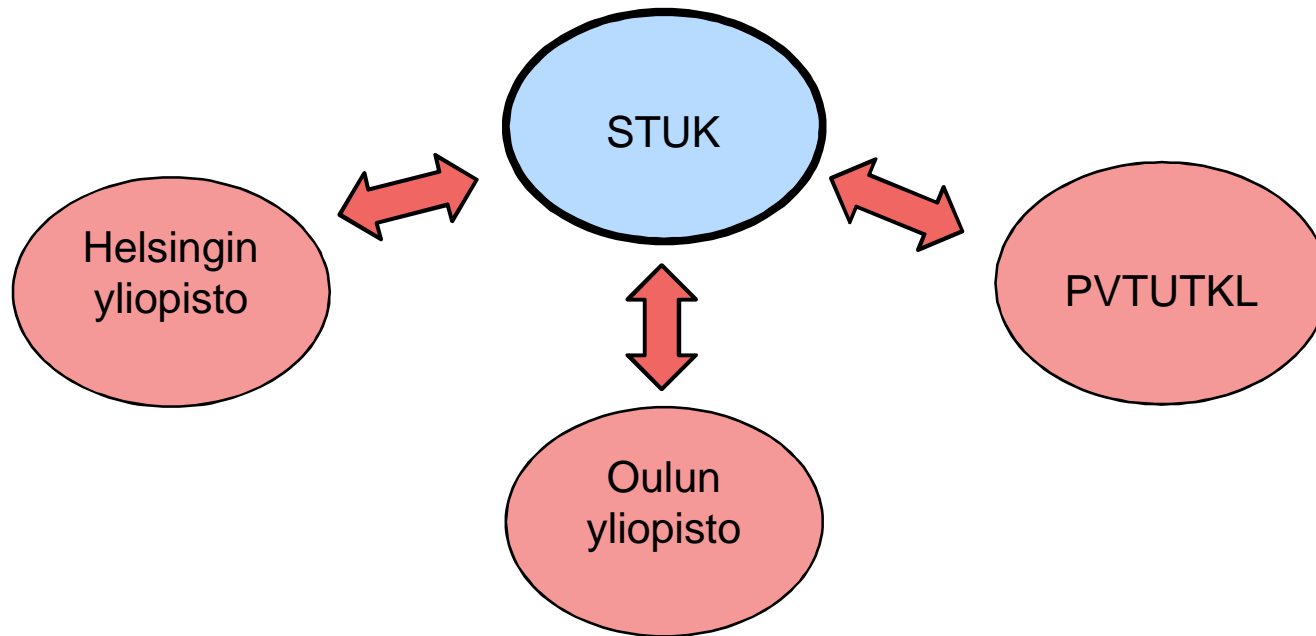
3. Tehtävät & toteutus

Ionisoivan säteilyn havainnointi- ja näytteenotto-laitteiston sijoittaminen pienikokoiseen UAV:hen

Tehtävä-/tuotoslista tutkimussuunnitelmasta :

Taulukko 1. Yhteenveto tutkimuksessa suoritettavista tehtävistä ja tuotoksista 2015.

	Tehtävä	Tuotos	Toteutus
1	Säteilyilmaisimen havainnointikyvyn testaus laboratoriossa	Erillisraportti	STUK
2	Ilmaisimen lentotestit, vertailu NaI-, HPGe- ja LaBr ₃ -ilmaisimiin	Erillisraportti	PVTUTKL
3	Annosnopeuden laskeminen spektristä	Erillisraportti	STUK
4	Ilmaisimen toiminnalliset testit laboratoriossa	Erillisraportti	STUK
5	Näytteenottomen asennussuunnitelma, asennus lennokkiin, näytteenoton esiselvitys minikopterista	Erillisraportti + asennettu laite	STUK+ PVTUTKL
6	Säteilymittausten tallennus ja siirto	Erillisraportti+laite	STUK
7	Vuoden 2015 tehtävien loppudokumentointi	Raportti	STUK

Osapuolten tehtäviä 2015

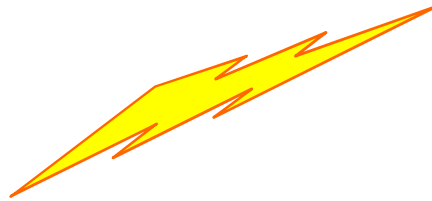
- **STUK:** Hankkeen koordinointi, säteilyilmaisimen testejä, annosnopeuden laskeminen spektristä, raportointi.
- **HY:** Tutkimus radioaktiivisten aineiden näytteenotosta pyöriväsiipisistä lennokeista.
- **OY:** Säteilyilmaisimen testejä, ilmaisimen lukeminen kännykän avulla, näytteenottimen asennus lennokkiin.
- **PV:** Säteilyilmaisimien & tietokone, ilmaisimien lentotestejä.

Säteilymittauskonsepti

Mittausdata erillään UAV:n datasta

+

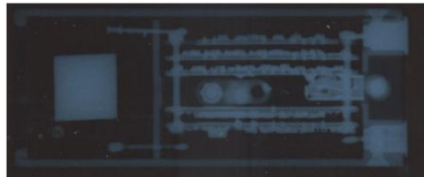

Kromek GR1 (9000 €)

- CdZnTe-puolijohde, tilavuus 1 cm³
- Tehontarve 250 mW
- Massa 60 g
- 25 x 25 x 63 mm³

- Säteilymittauksissa tarvittava laitteisto yksissä kuorissa, mutta sähkö puuttuu

Perus-Android (~100 €)

- GR1 toimii ainakin 12 h
- Massa 140 g

- Ilmaisimen tarvitsema sähkö
- Paikannus
- Aikainformaatio
- Datansiirto
- Paikallisnäyttö

Konseptin etuja

- Laitteisto voidaan sijoittaa liikkuviin aluksiin, kiinteisiin säteilymittauspisteisiin tai sitä voidaan käyttää kannettavana henkilökohtaisena säteilymittarina.
- Säteilymittaukset erillään lennokin muista toiminnoista.
- Hardisräätelöintiä ei tarvita.
- Kännykän (tai tabletin) halpa hinta → voi olla jopa ”kertakäyttöinen”.
- Avoin ohjelmointialusta (Android).
- Kännykkä paikallisnäyttönä → voidaan räätälöidä paikalliskäyttäjän haluama näkymä.
- STUKilla käytössä säteilymittauksia varten Linssi-tietokanta (vapaasti saatavilla). Mittaustietokanta voi sijaita pilvessä → etäanalyysitoiminnot mahdollisia.

Multikopteri näytteenottimen alustana

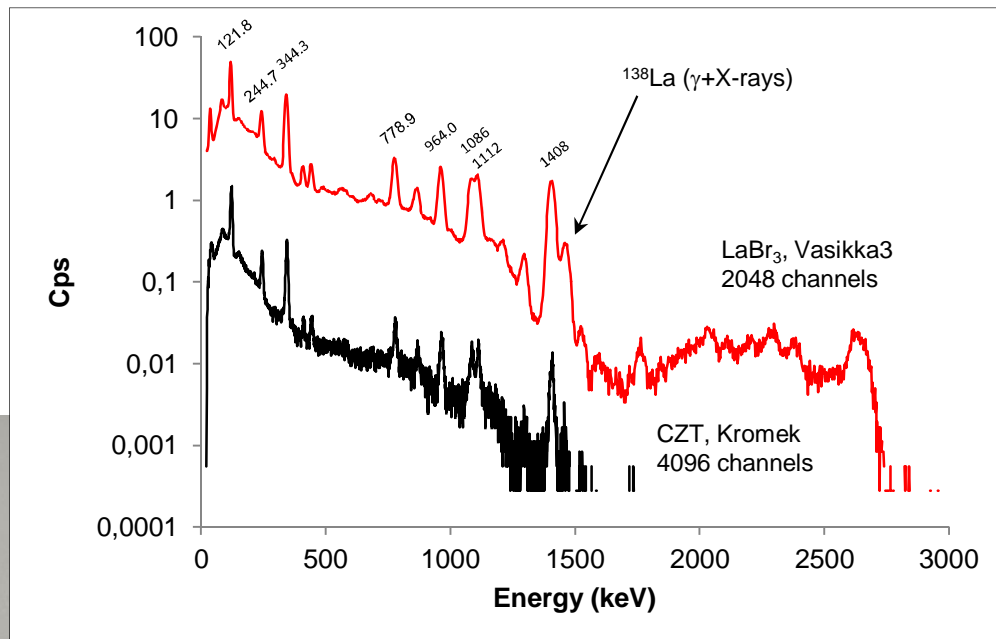
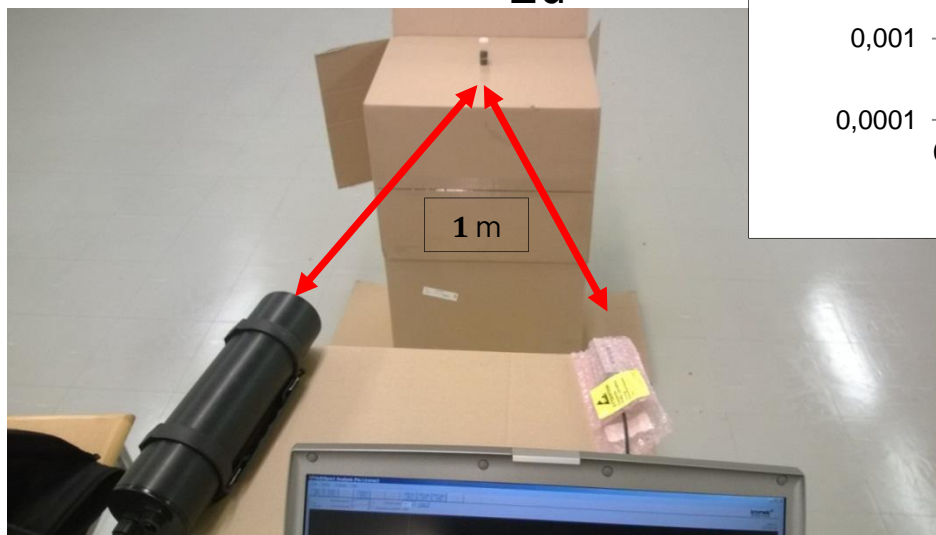
- (Näytteenotto kiinteäsiipisestä lennokista toteutettu aiemmin).
- Paikallaan leijuminen ja hidas lento
- Vertikaalinen liike
- Mahdollista lentää ahtaissakin tiloissa
  - Metsässä
  - Kaupungeissa rakennusten väleissä
  - Sisällä rakennuksissa
- Nousu- ja laskeutumisalustalle ei erityisvaatimuksia

4. Tuloksia 2015

Kromek GR1-ilmaisimen testaus laboratoriossa (STUK)

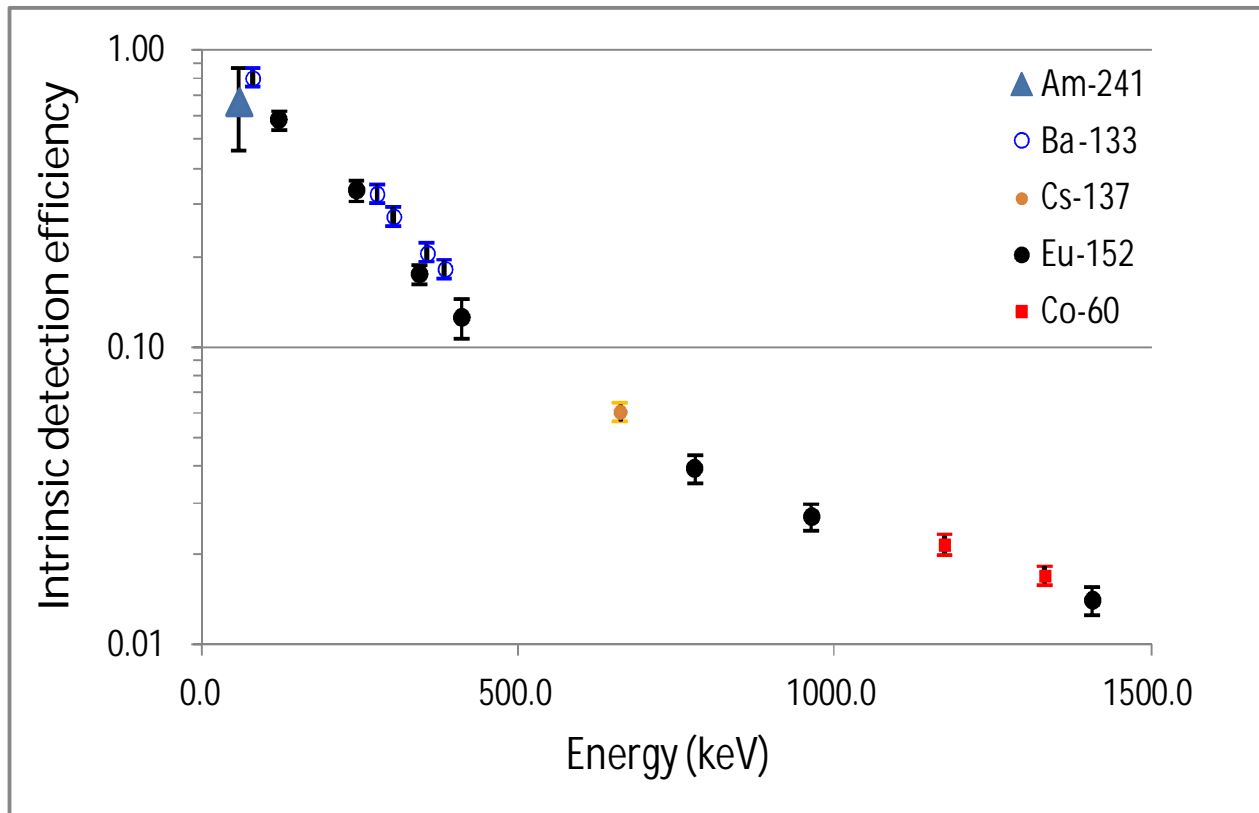
^{252}Eu

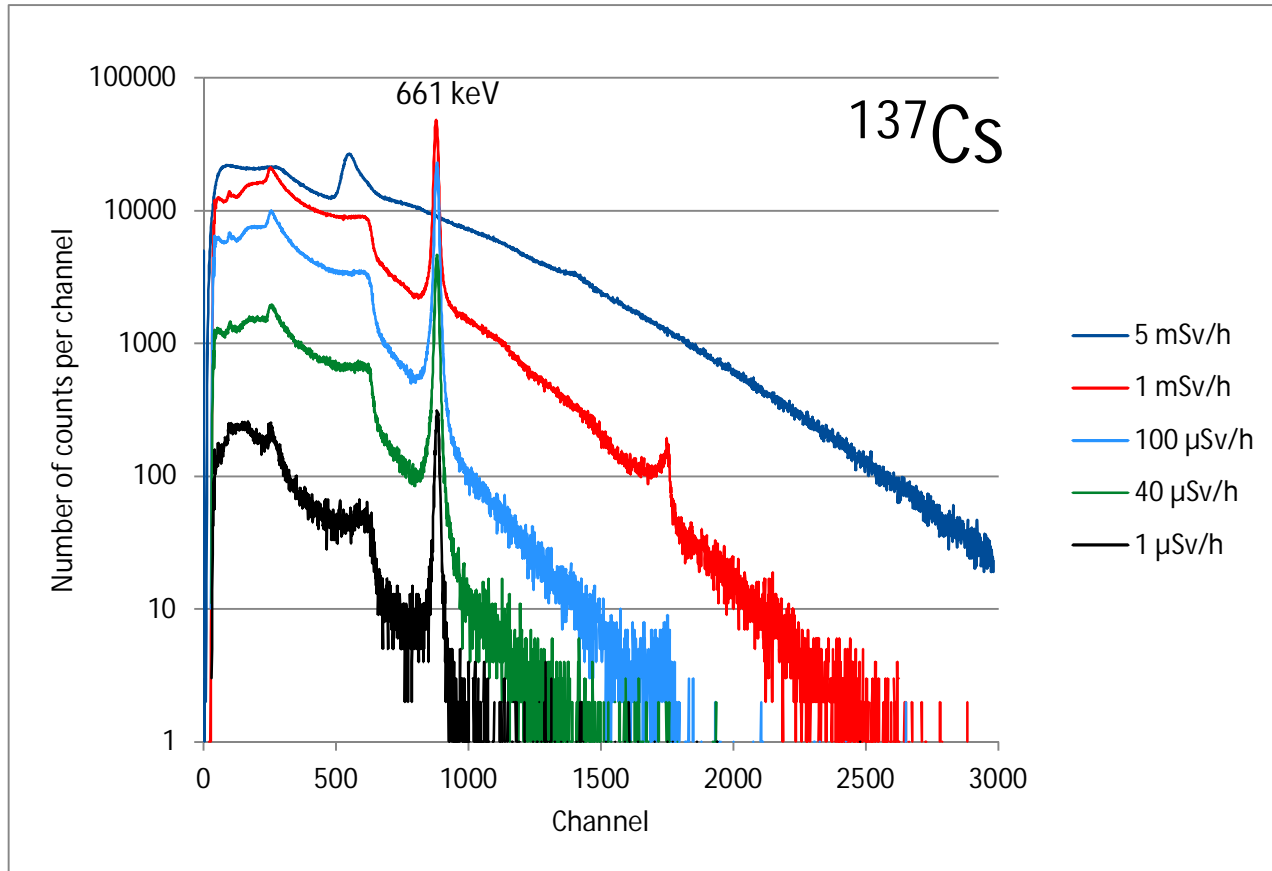
FWHM 1.6 % @ 662 keV

Ilmaisimen sisäinen tehokkuus energian funktiona

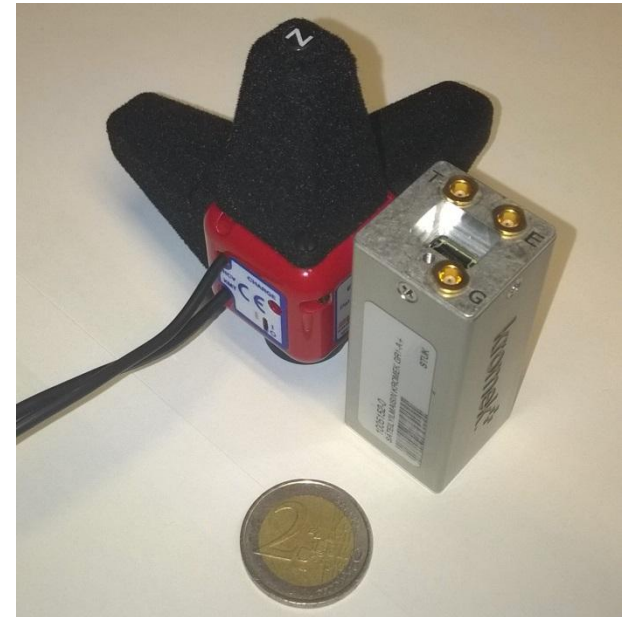

Toimiiko ilmaisimien luotettavasti suuressa säteilykentässä?

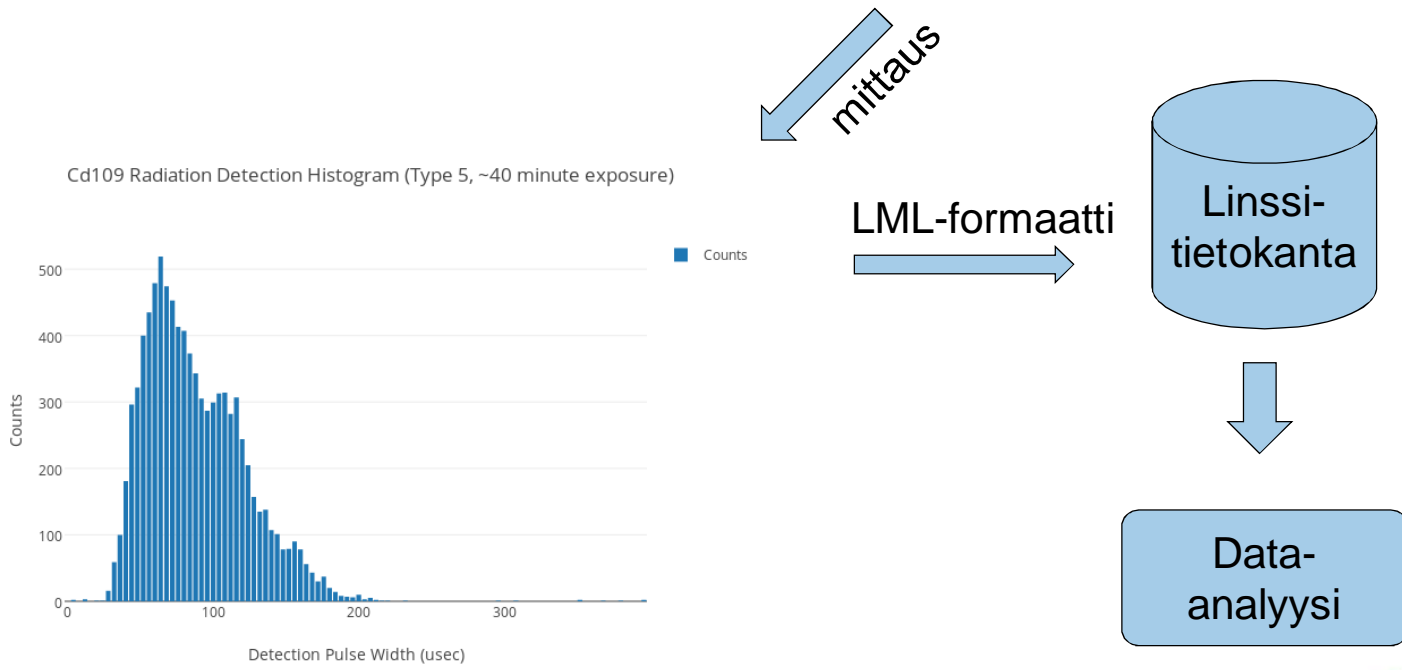

Entä voisivatko sähkömagneettiset häiriöt vaikuttaa ilmaisimen toimintaan? (Oulun yliopisto)

- Lentoalustan tuottaman sähkökentän voimakkuuden mittaus (ETS-LINDGREN HI-6005).
- Taajuudet 100 kHz – 6 GHz.

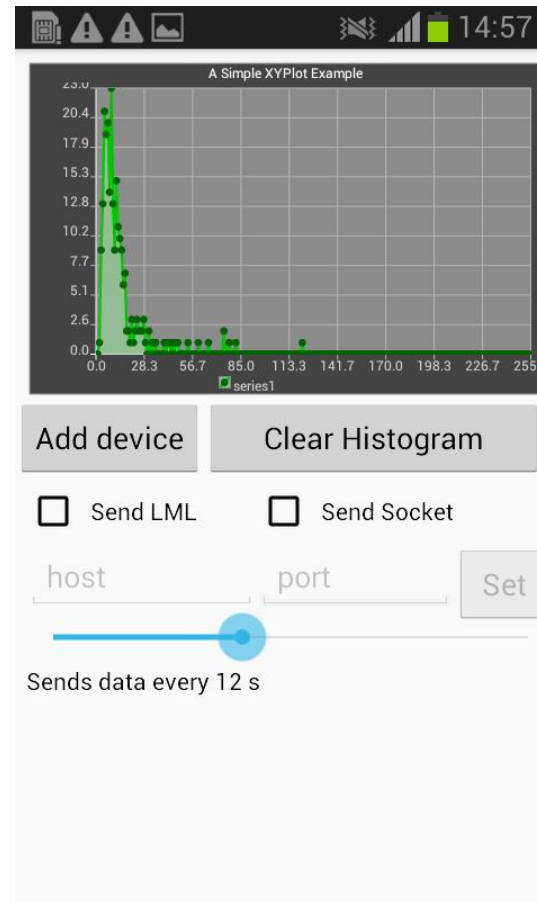

Oulun yliopiston toteutus

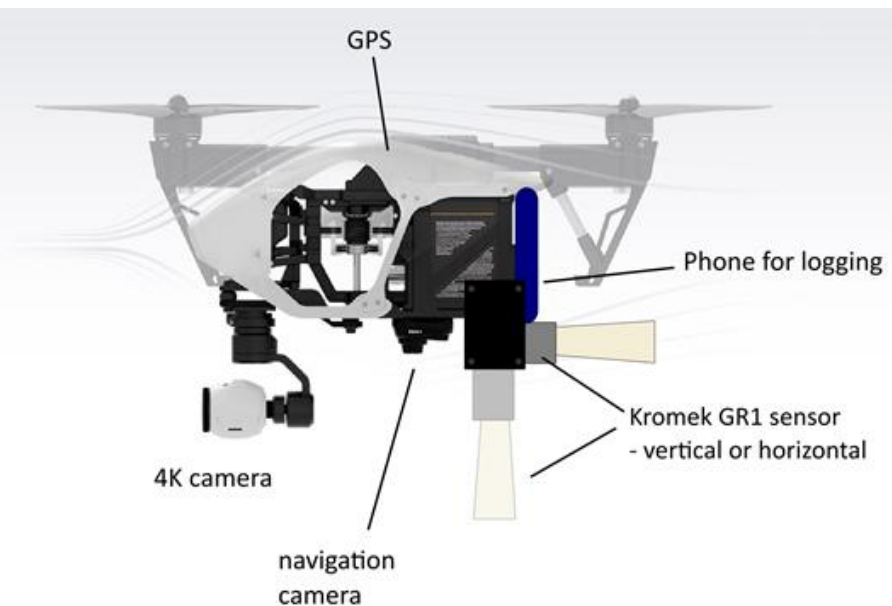

- Android-sovellus toteutettu säteilymittausdatan keräämiseksi
- Sovellus tunnistaa ilmaisimen kytkettäessä
- Mittausdatan tallentaminen Linssi-tietokantaan

- Säteilyilmaisimen ja puhelimen kannake, 3D-tulostus
- Sijoitus DJI INSPIRE 1 kvadrokopteriin.

PV:n tutkima konsepti

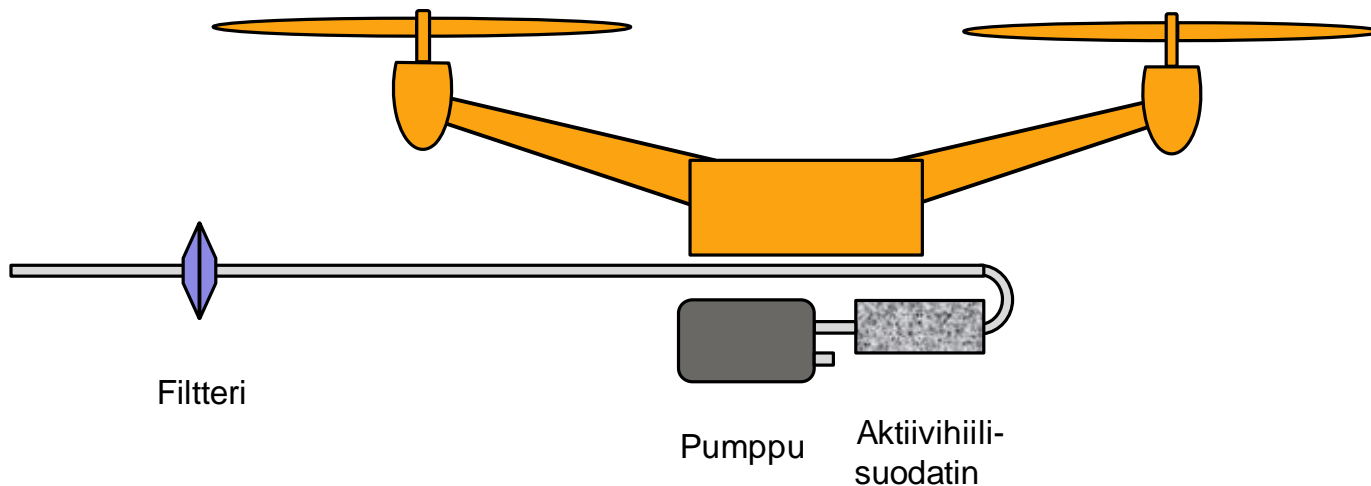
Mittausten ohjaus ja analyysi (Unisampo-Shaman) ja tietokanta (Linssi) Intelin PC-tikkuun

- Mini PC Ubuntu 12.04 LTS
- Quad-Core 1.6 GHz RK3188 Cortex A9
- 2GB RAM 32GB SD Mali400 GPU
- 3 × USB (5V), wifi, SD
- Massa 34 g

Hiukkaskeräimen ominaisuudet (Helsingin yliopisto)

- Aktiivinen pumppaus - näytevirtaus vakio riippumatta lentonopeudesta
- Radioaktiiviset hiukkaset kerätään suodattimelle
- Radioaktiiviset kaasut kerätään aktiivihiileen
- Näytteenotto roottoreiden aiheuttamien pyörteiden ulkopuolelta

5. Vuosi 2016?

Oulun yliopiston johtamana:

- Säteilymittauslaitteiston asentaminen UAV:hen sekä testaukset laboratoriossa ja kentällä.
- Näytteenkeruulaitteiston rakentaminen, testaus ja asentaminen UAV:hen.
- Laitteistojen kenttätestaus UAV-alustalla (säteilylähteiden kuljetus, testipaikka ja -luvut, mittalaitteiden ja UAV:n operointi, tiedonsiirto, tulosten verifiointi,...)